

І знову про мовні і немовні проблеми

“Мова – це найважливіша діяльність людського духу, яка пронизує собою усі сфери людського буття і пізнання”

В. Гумбольдт

Можливо всі помітили, що проблема мови взагалі, а рідної і іноземної зокрема, все більше викликає зацікавленості у все ширшого кола людей, і це вже не тільки лінгвісти, філологи, викладачі, студенти і їх батьки. Це і урядовці, і адміністратори, і промисловці, і бізнесмени. Це пояснюється навіть суто економічними чинниками: потреба у кваліфікованих, багатомовних, високоосвітчених кадрах, прагнення людей до більш інтенсивного життя. А у зв'язку з орієнтацією України на європейські стандарти особливо важливим стає розуміння європейської мовної ситуації, наприклад, з практичної точки зору найбільш доцільним об'єднані європейці вважають вивчення англійської мови (31% громадян Європи полудіють нею, потім французькою і німецькою).

За останній час багато чого змінилося у підходах до навчання іноземних мов, у пріоритетах мов, у розумінні, що таке мова взагалі. Прийшло розуміння того, що кожна мова представляє увесь навколишній світ у своїй мовній картині, яка відображає національну свідомість, національні цінності, національну специфіку і неповторність. Мовне розмаїття зараз розуміється і як мультилінгвізм (носії різних мов у певному регіоні), і як плюрілінгвізм (володіння декількома мовами, включаючи і рідну).

Місце мови, таким чином, у житті суспільства набуває зовсім іншого значення, оскільки згадане розмаїття – це ключ до розуміння культурної спадщини країн Європи і взагалі до можливого її майбутнього, оскільки

вивчення своєї і інших мов – це канал розуміння своєї і інших культур і канал розуміння взагалі. Крім того, проголошується необхідність вивчення мов на протязі усього життя, що дозволяє також досягти можливості толерантного і відкритого відношення в умовах тісного співробітництва.

Тому, як на мене, однією з пріоритетних проблем є проблема міжкультурного спілкування, тобто розуміння того, що вивчаючи іноземну мову, людина поступово оволодіє системою нових концептів, які завжди не просто передають якісь знання, значення якогось слова, а і лінгвокультурну специфіку цього слова, характеризують носіїв даної етнокультури, відзеркалюють їх етнічне (емоціональне, експресивне, оцінчне) сприйняття цього поняття, що відображає зміст їх історії, географії, всенародного досвіду. Але як досягти рівня освіченості в аспекті міжкультурного порозуміння, компетенції міжкультурного знання і навичок міжкультурної компетенції. Для цього, напевно, самі викладачі повинні отримати систематизований, інтегрований рівень знань (мається на увазі не курс з лінгвокраїнознавства, а концептуальне розуміння).

Іншою проблемою, на наш погляд, є таке несистематизований підхід до необхідності інтегрованого підходу до учня, студента як психолінгвістичної особистості, яка завжди унікальна, специфічна і повинна бути навчена, як здобувати знання, застосовуючи всі свої перцептивні, інтуїтивні, інтелектуальні можливості. А для цього треба, щоб у викладача і у студента було чітке розуміння, які стилі навчання (learning styles) і інтелектуальні можливості (multiple intelligences) є для них обох пріоритетними і навчитися узгоджувати свої унікальні, специфічні можливості, а не додержуватися одного стилю (тільки тому, що це є нормою): одним потрібні більш активні динамічні види діяльності, іншим більш статичні, одні віддають перевагу сприйняттю інформації через слухові канали, а інші через зорові або тактильні. А для цього знову ж викладачі повинні отримати систематизоване навчання з теорії і практики врахування психолого-орієнтованих підходів до навчання (brain-friendly teaching).

Але найголовнішою, на наш погляд, є проблема об'єктивного контролю і оцінювання знань і вмінь. Освітня галузь може стати дійсно і об'єктивно успішною тільки тоді, коли вся система контролю і оцінювання буде позитивно впливати на кінцевий результат. Оскільки необ'єктивні критерії (суб'єктивність викладача, неоднаковість програм, різні умови у різних навчальних закладах, різні навчально-методичні матеріали, перевірка рівня знань з граматики, лексики, а не інтегрованих умінь на базі цих знань, враховування фізичного стану студента, його сімейних обставин, його характеристик – викликає симпатію чи ні, його особистого ставлення до викладача, і багато ще чого) у багатьох випадках виступають як вирішальні. Навіть високі вимоги і серйозна система підготовки в окремо взятих навчальних закладах залишається необ'єктивною, якщо вона не “вбудована” в уніфіковану, стандартизовану систему оцінювання (і не має значення, яку оцінку у цьому випадку отримує студент “3, 4, 5” або “75, 84, 96”).

Вже існують проекти національних програм для середніх шкіл, для мовних навчальних закладів, для немовних вищих навчальних закладів, які базуються на “Загальноєвропейських рекомендаціях”, які декларують, що оцінюються не самі знання, а вміння їми користуватися в реальних ситуаціях спілкування людини. Особливість оцінювання мовних знань за системою EURO – це нове для нас розуміння самої концепції оцінювання, коли знання оцінюються через досягнення рівня розвитку вмінь володіння читанням, письмом, аудіюванням, говорінням, медіацією (перекладом). Система оцінювання у такому вигляді не тільки готує того, хто вивчає мову, до ефективного використання іноземної мови у будь-якій сфері його життя. Новий варіант міжнародної системи оцінювання TOEFL, славнозвісний міжнародний тест, який розпочинає своє функціонування вже наприкінці цього року, буде теж повністю базуватися на перевірці вмінь і навичок, на перевірці рівня розвитку комунікативної компетенції через інтегровані вміння передачі знань. А для цього треба теж підготувати викладачів, тобто не просто познайомити їх

з тим, що є нове “покоління” контролю, але і надати кожному з них можливість практично з цими матеріалами попрацювати.

І тоді можна поставити ще одну проблему: чому обов’язково всі повинні закінчити вищий навчальний заклад за однаковий для всіх період (5 років) при різних стартових знаннях і вміннях, різних розумових здібностях, різних умовах навчання? Може надання можливості кожному орієнтуватися на свої можливості і базуватися на уніфікованій модульно-рейтинговій системі, яка, безсумнівно, передбачає організацію навчання за розробленою модульною програмою, зміст кожного модуля структурований і, що особливо важливо, існує система параметрів оцінювання.

Моя мета полягає у даному випадку не в тому, щоб розглядати, або аналізувати всі актуальні проблеми навчання мов, а в тому, щоб тільки виділити найбільш суттєві, на наш погляд, проблеми, без вирішення яких не можливо досягти того успіху, який від нас вимагають. Напевно, комусь вони можуть здаватися суперечливими, але тоді це – чудова нагода плідно їх обговорити.

Н.М. Філіппова

завідувач кафедри прикладної лінгвістики,

канд. філол. наук, професор

Національного університету

кораблебудування

ім. адмірала Макарова